

ARANYLIBA

Irta: Illés Béla

Nyolcheti keserves munkánélküliség után végre dolgozom. Pincér vagyok egy kávémérésben. Olyan embereket szolgálok ki, akik maguk sem nagyon tudják, hogy mivel foglalkoznak és miből élnek. Helyiségünk pincében van. Az első szoba, a tulajdonképeni kávémérés, ajtaja az utcára vezető lépcsőkre nyílik. A hátsó szoba a konyha és a lakás. Mind a két szobában egész nap ég a gáz.

Munkám nincs egész pontosan meghatározva. A hatáskörök összefolynak. A kiszolgálásban Dunya segítkezik és ő szedi be a pénzt. A mosogatásban én segítek Stáhlinak. Amj pedig a bevásárlást illeti — még magam sem tudom miképpen leszünk.

Reggel ötkor teavizet és kávét kell forralni. Antig a víz felforr, kiöblítjük az estéről maradt edényeket. Hajnali vendégeink a szomszédos zöldségpiac kofái, akik rumos teát isznak, napjában többször is — gondolom, anyagilag rajtuk nyugszik az üzlet. Mikor a piaci élet megkezdődik, a mi forgalmunk ellanyhul és csak úgy tizenegy óra körül jönnek vendégek a hat asztal köré — diákok, akik fél napon át egy üres tea mellett lógnak és volt osztrák katonatisztek, akik hadiélmények elbeszélésével ütik agyon az időt. Ugy látszik nagyon sok idejük van.

Délután egy öregúr jött be, akinek hatalmas alakjához és szép, ápolt, fehér szakálához sehoggy sem illett a jól szabott, de már nagyon kopott, szűk télikabát.

— Parancsol? — kérdeztem a kabát lesegítése közben.

— Köszönöm, fiam, nem kérek semmit. A kislánnyal akarok beszélni.

— Dunya kisasszonnyal?

— Igen, a kis Duniával.

Dunya arca kipirult az örömtől, amikor az öregurat megpillantotta.

— Jó napot, kegyelmes úr, jó napot. Nos van valami újság?

— Egy tejeskávét a kegyelmes úrnak és süteményeket — parancsolt rám Dunya.

Amíg én a kondenzdobozból a tejet csöpögtettem a feketekávéba, Dunya leült az öregúr asztala mellé.

Halk hangon, izgatottan beszéltek valamit szláv nyelven, amiről nem tudtam eldönteni, hogy lengyel-e vagy orosz.

— Ki volt az a fehérszakállas öreg? — kérdeztem zárás után, vacsora közben Dunyától.

— Földink, falunkbeli. A háború előtt jegyző volt a falunkban. Ő szerzett apának kocsmarendélyt.

— És miért szólítja kegyelmes úrnak?

— Mert a háború után miniszter volt. És még most is miniszter — csakhoggy nem mehet haza.

— Milyen miniszter? — kérdeztem csodálkozva.

— Ukrán. Galíciai ukrán.

— Maga is ukrán, Dunya?

— Én zsidó vagyok. Galíciai zsidó.

Már lefeküdni készültünk — én már bevittem az első szobába a szalmazsákot és a két pokrócot, amiből az én fekhelyem készül, amikor az udvari bejáraton át váratlanul vendéget kaptunk. Egy tetőtől talpig új ruhadarabokat viselő, negyven év körüli, beretvált arcú úr jött be. kalapját nem vette le, nem köszönt, megállt az ajtóban és a délelőtti

már hallott szláv nyelven — igen keményen — pörögni kezdet! Dunyával.

— Menjen a másik szobába — fordult felém a vendég.

— Nem megy! — felelte majdnem kiabálva Dunya. — Kérem maradjon.

Itt marad, itt marad! — kiáltotta a kis Stáhli, aki a kezemet fogta és védelmemben bízva nyelvet öltött vendégeinkre.

— Figyelmeztellek, hogy a te arcátlanságodnak az apád issza meg a levét — mondotta most csúnya németiséggel a vendég.

— Nem félek téled — felelte Dunya. — Ha apát elítélik, téged is lecsuknak. Én foglak feljelenteni. Te társ voltál az üzletben és te tetted el az egész hasznot. Légy nyugodt, a kegyelmes úr kihozza apát és ha nem hozza ki, annál rosszabb neked. Pénzt pedig nem adok többet.

— Figyelmeztetek...

— Nem vagyok kíváncsi!

Dunya, a halkbeszédű, szelid kis Dunya, most vörös volt a dühtől. A vendég még akart valamit mondani — felgyűrűzött jobbjaival már megcsinálta a fenyegető gesztust, — de aztán meggondolta magát és ahogy jött, köszönés nélkül elment.

Másnap délelőtt Dunya elküldött kenyeret venni. Alighogy kiléptem az utcára, egy sovány fiatalember szólított meg. A fiú úgyancsak fázhatott vékony, világossárga tavaszi kabátjában.

— Megengedi, kolléga úr, hogy bemutatkozzam?

Még mielőtt felelhettem volna, kezét nyujtott és pergő nyelven folytatta a szót.

— Kollégák vagyunk, mert ön előtt én szolgáltam a kávé mérésben. Talán emlegetett is a kis púpos?

— Dunyát gondolja?

— Igen. Említett talán?

— Nem. Senkit nem említett.

— Csodálom. Nagyon csodálom. Igazán nagyon csodálom. Ez nem szép dolog, nem vártam Dunyától, mert igazán jó viszonyban voltunk és én igazán mindent megtettem, hogy megszabadítsam őt attól a két gazembertől. Nemde, kolléga úr, ön ismeri az esetet?

— Milyen esetet?

— Hát azt a két bitangot. Az egyik a kegyelmes úr, a fene ott egyre meg az a disznó azzal zsarolja a kis púpost és egyre azt ígérgeti, hogy kihozza az öregot, Dunya apját a börtönből. A másik meg, Leó bácsi, az a tolvaj, egyre azzal fenyegeti Dunyát, hogy ha nem ad pénzt a beraktározás fizetésére, akkor kénytelen lesz elárulni, hogy hol van az árúraktár és akkor hiába tagad az öreg, el fogják ítélni, mert meglesz a bizonyíték.

— Nem értem.

— Hát persze, nem könnyű megérteni, hogyan lehet valaki ilyen aljas! A dolog úgy áll, hogy az öreg Steinberger, a Dunya apja, meg Leó bácsi, aki öccse Dunya megboldogult édesanyjának, hát ez a két gazember olyan, a világháborúból visszamaradt hadiszereket vett, amiket nem szabadna venni. Az árút valahová beraktározták, de beköpték őket és az öregot lefogták. A másik bitang szépen megúszta a dolgot és most még ő zsarolja a szegény kislányt azzal, hogy elárulja, hová vannak a fegyverek beraktározva, pedig már bizonyosan régen eladott mindent. Hát kérem szépen, én rögtön láttam, hogy gazemberekkel van dolgom és elhatároztam, hogy közbelépek és megmentem a kis púpost. Hát képzelje — kidobtak. A két gazember kidobott engem, a be-

csületes embert. Leó bácsi azt mondta, hogy Dunya pénzére utazom, a kegyelmes úr meg azt, hogy tüdőbajos vagyok és veszélyes a két gyerek egészségére. Szóval kidobtak.

— Értem. És persze most nehéz munkát kapni. Maga hivatásos pincér?

— Dehogy, kérem, dehogy. Hazatért hadifogoly vagyok.

— Jó, jó de mi volt azelőtt?

— Azelőtt hadifogoly voltam, kérem, az omszki táborban, Szibériában. Még előbb tüzér, Krakóban.

— Na, de azelőtt is volt csak valami foglalkozása?

— Nem. Hisz csak tegnapelőtt lettem huszonnégyszáz éves.

— Hm. És persze most munka kellene?

— Munka, hát persze munka is kellene, de hát itt kérem nem arról van szó. A kis púposról van szó, a kis Dunyáról, igen. Nekem a legtisztességesebb szándékaim vannak, igen, ismétlem, a legtisztességesebb szándékaim. Feleségül veszem. Persze a két gazember éppen ezt akarja megakadályozni, mert akkor vége lenne a szabad lopásnak. Engem ugyan nem zsarolhatnának! Az öreg Steinberger, kérem, gyűjtött valamicskét, jócskán összegyűjtött, arra fáj a bitangok foga. Nos, hát én önnel akarok szövetkezni ellenük. Beszéljünk nyíltan: akar velem dolgozni?

— Igazán nem tudom, miben lehetnék segítségére és így azt sem tudom, hogy akarok-e segítségére lenni.

A sárgakabátos rosszalólag csóválta a fejét és megfogta a kabátom ujját, nehogy tovább menjek.

— Mikor beszélhetek önnel hosszabban? — kérdezte, a szavakat úgy hangsúlyozva, hogy azok valami különös jelentőséget nyerjenek.

— A kávé mérésben mindenkor megtalál.

— Oda nem mehetek.

— Akkor igazán nem tudom.

— Gondolja meg jól a dolgot. Ne hamarkodja el a feleletet — figyelmeztetett nagyon ünnepélyesen a sárgakabátos.

— Dolgom van, kérem. — feleltem és kirántottam kezéből a kabátomat.

A sárgakabátos erőltetett nevetésbe kezdett.

— Majd még hall rólam — kiáltott utánam. — Legyen nyugodt, nem fog elfelejteni.

Estefelé saját külön vendégem volt, Török Elza. Azt hittem véletlenségből botlott be hozzám és csodálkozni fog, hogy én itt dolgozom. Tévedtem. Engem keresett.

— Magaé a kávéház? — kérdezte és élesen, kutatón a szemembe nézett.

— Ne tréfáljon. Már hogy lenne az enyém? Alkalmazott vagyok.

— Jó, jó, tudom. Hanem annyi a hirtelen meggazdagodott ember az emigrációban, hogy nem csoda, ha mindenkiről rosszat beszélnek. Én persze magát nem tartom tolvajnak, da hát ismeri az embereket, mindenkit megrágalmaznak.

— Ki rágalmazott meg?

— Ugyan ne izgassa fel magát, igazán nem érdemes. Rólam is beszélnek, magáról is, mindenkiről.

— Mégis ki beszél rólam így?

— Hagyja, úgysem mondom meg, és ismétlem én nem tartom ma-

gát tolvajnak. Különb en az Ö r e g küldött magához. Jöjjön fel szombaton délelött a titkárságra.

— Szombaton? Holnapután,

Török Elza leült és egy teát rendelt.

Hallota Wilner-ügyét? — kérdezte, amikor a teát meghoztam.

— Mi történt vele?

— Rendörkém lett a gazember! Látták, hogy bēntiárt a magyar követségen. Ő persze tagad, de két tanú is van rá, becsületes tanúk. Kizárik a gazembert, a legközelebbi ülésen kizárik.

— Honnét tudja a dolgot?

— Én Gottliebtől hallottam, neki Kertész mondta. Persze Kertésznek jól jön a dolog, mert őt Wilner azzal vádolta, hogy dollárokat hozott magával és nem számolt el a pártnak.

— Szép dolgok ezek, Török elvtársnő.

— Bizony rondák. Ha alaposan megnézzük a dolgot, majd minden embert gazember. Hogy fogunk ezekkel valamire menni, pfuj! Én pesszimesta vagyok.

— Na, majd csak lesz valahogy. A viláforradalom történelmi szükségyszerűség ...

— Nézze, maga mindig ezzel a marhasággal jön. Maga, maguk semmit sem tanulnak. Tegnap végighallgattam Lárencz egy előadását. Mondhatom ... na, ezek teoretikusok. A legvilágosabb dolog is össze-zavariák az emberek fejében. És azok a folytonos jövendölések, na. Ha Lárencz állítja és bizonyítja, hogy a társadalmi szükségyszerűség úgy hozza magával, hogy holnap délután egyrészt senki sem fogja megérteni a dolgot, másrészt kettő őt vagy hét, vagy nem tudom én mennyi, de semmi esetre sem annyi, amennyit Lárencz mond. A jó teoretikust, a nagyszabású teoretikust arról lehet megismerni, hogy mindig ostobán jövendölget.

— Rossz kedvében van, Török elvtársnő.

— Elég okom van rá.

— Hja, nem valami nagy gyönyörűség emigránsnak lenni.

— Mondja, ez a kis vörös zsidólány a maga gazdája? — fordította másra a szót Török Elza.

— Igen.

— Csinos pofája van és nagyon szép haja. Kár, hogy púpos.

— Kár.

— Van maguk között valami? Vagy még nincs?

Zárás után még dolgoztunk. Már közel fél kettő volt, amikor ágyba kerültem. Nagyon fáradt voltam, de még sem tudtam elaludni. Nagyon bántott, amiket Török Elzától hallottam. Lármásan hanykolódtam, a szomszéd szobából egyszer csak átszólt a kis Dunya.

— Nem alszik?

— Nem.

— Én sem tudok elaludni. Szeretnék beszélni magával. Valami fontos dologról van szó. Napközben nem igen jutok hozzá. Nem zavarom?

— Egyáltalán nem.

Dunya bejött és egy széket húzott az ágyam-mellé. Világot nem gyújtott, de azért láttam, hogy egy nagy kendőbe burkolózott be. Lábai mezítelenek voltak.

Tanácsot akarok kérni magától. Maga ugye jogász?

— Valami olyasmi voltam.

- Jogi tanácsot akarok kérni. Tud maga jogi tanácsot adni?
- Talán igen. Miről van szó?
- Arról, hogy apát ki akarom szabadítani. Tudja, hogy börtönben van?
- Tudom. Miért csukták be?
- Mert üzletet csinált.
- Ez nem ok ahhoz, hogy valakit lecsukjanak.
- Én is azt mondom.
- Mivel vádolják?
- Mivel? Sok mindennel. A kegyelmes úr azt mondja, hogy csak nagyon sok pénzzel lehet kihozni. Meg kell vásárolni a bírákat. A kegyelmes úr ismeri az összes bírákat, de azok nagyon sok pénzt kérnek és mindig csak ígérek.
- A kegyelmes úr közönséges gazember!
- Hogyan lehet ilyet mondani?
- Hogyan lehet ezt észre nem venni? — feleltem kérdéssel a kérdésre.

Dunya nem felelt. Pár pillanatig bizonytalanul állott, már kétszer is megmozdult, hogy induljon, azután mégis maradt. Visszaült a székre. Most én kezdtem a kérdezést.

- Mikor csukták be az apját?
- Tegnap mult nyolc hete.
- Hat hónap óta. Azelőtt Budapesten laktunk. Majdnem négy esztendeig laktunk Budapesten. Ott is kávémérésünk volt a Rombach-utcában.

— Hát maga magyarul is beszél?

— Nem, dehog. Pesten zsidóul beszélünk. Ott akkor nagyon sok zsidó volt, akik velünk együtt menekültek oda Galiciából, amikor az oroszok a háború elején bejöttek. Én még akkor nagyon fiatal voltam, de azért emlékszem, három napon át utaztunk — tél volt — nyitott vasúti kocsiban. Teherkocsiban utaztunk. Jai, nagyon hideg volt — mondta fázósan és sárosabbra fogta a nagykendőt.

— Pestre miért jöttek el?

— A kommunál alatt nagyon rossz volt, utána még rosszabb. A tisztek apát megverték, a kávémérést kirabolták, mindent összetörtek. Az anyámra revolvért fogtak. Mama a rémülettől megbetegedett, kilenc napig feküdt lázban, azután meghalt. Mi meg ideköltöztünk, mert Galiciában akkor megint háború volt. Itt jó volna, csak... hogyan lehetne apát kiszabadítani?

— Ha akarja, beszélni fogok a maga kegyelmesével.

— Az nagyon jó volna.

— Rendben van. Akkor tudni fogom, hogy miről van szó.

Dunya legalább tiszter megköszönte az ígéretemet.

Még sohasem láttam a kis Stáhlínál öregebb gyereket. Tizenkét esztendő, négy évvel fiatalabb Dunyától, de mindenről épúgy tud, mint Dunya és mindig résztvesz a teendők megbeszélésében. Mikor az emigráns gyerekek csendőrrel, rendőrrel, tisztekről, börtönről beszélnek, ezeket gonosz ellenségeknek tudják, akikkel harcban állunk, akiket le kell győzni és akiket le fogunk győzni. Stáhlínál nem ilyen egyszerű a dolog, illetve sokkal egyszerűbb. Ha a vadászhajszolta nyúl beszélni tudna, alkalmasint ugyanazt mondaná a vadászról, mint Stáhl a rendőrökről. Azok könnyörtelenek és legyőzhetetlenek.

Még nagyon tisztán emlékszik 1914 őszére, az oroszok előli menekülésre. Kétszer is elmesélte, hogy az egyik állomáson látott egy embert, aki nem félt a hidegtől és derékig mezítelenre vetkőzve mosakodott. Ami Pesten történt, az az ő szájából hallva nekem is új. Minden, minden csak arra való, hogy az egyik ember kínozhassa a másikat. Száz történetet tud igaza bizonyítására és a száz mese gonosz hőse mindig egy és ugyanaz: a puskás ember, csendőr vagy rendőr.

Stáhli tulajdonképpen művész, rajzolóművész. Mosogatás közben is művész marad. Igen gyakran abbahagyja a munkát — rány hagyja — ő maga meg krétával egy fekete táblára rajzol. Van színes ceruzája is, teleraizol vele minden kezébe kerülő papírdarabot. Az cseppet sem zavarja, hogy a papír piszkos.

Ma délelőtt egy nagy, barna csomagolópapírra rajzolt. Néhány vonallal egy embercsoportot rajzolt le, minden alak egy aranysárga liba felé nyújtotta mindkét kezét. Az emberek arca, Stáhli mikor rajzolta őket, bizonyára egy-egy csendőrre emlékeztetett.

— Micsoda liba ez, Stáhli? — kérdeztem tőle.

— Az aranyliba — felelte nagyon komolyan.

— Az aranyliba? Mi az?

— Egy mese. Pesten hallottam. Valakinek van egy aranylibája és mindenki el akarja venni tőle. Kinyújtják utána a kezüket, azután nem tudják visszahúzni. Az arany az olyan, mint a vaspatkó, ami felemeli a szeget meg a tít, megfogja az ember kezét.

Szép mese, én is olvastam. Csak azért nem ismertem meg a képet, mert itt minden embernek olyan rettenetes, gonosz arca van.

Stáhli felhúzta a vállát, mintha azt mondaná, sajnálom, nem az én hibám, hogy az emberek ilyenek. Megsímogattam a haját. Az ő haja nem olyan fényes, bronzszínű, mint Dunyáé, inkább sáfrányszínű, nagyon finom. Az arca is finom, sápadt. Szemealja egy kissé lilás. Egészen: beteges, törékeny, csak duzzadt, túlpiros szája zavarja egy kissé az egységes képet.

— Dolgozzunk — felelte a gyöngédségemre és a rajzot félredobva, a mosogatósnak látott.

Egész napon át vártunk a kegyelmesre, de hiába vártunk. Dunya minden ajtónyíláskor idegesen összerezett. Végül estefelé nem bírta tovább a várakozást.

— Jó volna, hogyha felkeresné — fordult hozzám.

— Hol?

— A hivatalában. Este nyolckor hivatalban van, akkor jönnek hozzá a többi ukránok.

Dunya megadta a címet és útnak indított. Még nem volt nyolc óra, amikor a ház elé értem. Jó negyedórát ácsorogtam az utcán, a kirakatokat bámultam. Az egyik kirakat — egy élelmiszerkirakat előtt — Kertész Jenővel találkoztam.

— Tudja mi újság? — szólított meg diadalmas hangon, jobbm erősen megrázza. — Török Elzát és Seprényit kizárik a pártból. Ma adtam be ellenük a kizárási indítványt, okvetlenül kizárik őket. Képzelse, az a kofa a fehérek kezére játszott és Seprényit is magával rántotta. Persze előlről kell a dolgot elmondanom, mert látom, maga semmit se tud. Nos, azt talán mégis tudja, hogy három elvtárs azzal a megbizással ment le Magyarországra, hogy megszőktessen néhány bebörtönzött kommunisztát. Ez titok. Nemde, ez szigorú titok, elsőrendű pártérdek, hogy senki se tudjon a dolgról, mert dobbal nem lehet madarat

fogni és szöktetni sem lehet dobszóval. Hát képzelje. Török Elza megtudta a dolgot és mert hallott valamit arról, hogy a szöktetés céljaira az Öreg dollárokat utalt ki, most mindenki egyre zaklat, hogy hol van, ki kapta és mire fordították azokat a bizonyos dollárokat. Érti? Most aztán jön a nagy mozgósítás, mert mindenki szeret dollárt kapni, de mindenki csak a mások dollárjairól szeret beszélni. Oszt, mert vég-eredményben senkinek sincs pénze, hát egyre azon rágódnak, ez kapta, ennek adta, azért kapta, azért adta, mindezt valamelyik kávéházban, ahol több a spicli, mint a vendég. Az eredményt tudja — nem? Pesten megint lefoglak tizenkét elvtársat. Hallott már a szerencsétlenségről? Nem? Török Elza és Seprényi a bűnösök. Az a kofa mindig etikáról beszél, ahelyett, hogy a fülét megmosná, oszt itt az eredmény. Világos, hogy az ő bűne ez a lebukás.

— Azt előbb bizonyítani kell, elvtárs, és csak aztán állítani ilyesmit.

— Na, maga örök mimóza. Különböen hallottam, hogy maga kávéházat vett. Igaz?

— Igaz. Kitől hallotta?

— Török Elzától.

— Hát maga szóba áll Török Elzával? Azzal a Török Elzával, aki-ről azt állítja...

— Nézze, a dolgot meg kell érteni. Egyrészt akkor még nem volt a dolog teljesen bizonyos, tegnapelőtt este beszéltem vele és hisz maga tudja, hogy én koldusszegény vagyok és egy feketekávé vacsoráztam és azt sem tudtam kifizetni. Török Elzának van pénze. Inkább tőle is elveszem, semhogy éhen dögljek. Mert akárhogy is akariák, kedvés Mimóza, nem fogok megdöglenni. Nem, nem. Az én életem még nincs befejezve. Énrám még szüksége van az emberiségnek.

... A kegyelmes úr lakását — a negyedik emeleten — könnyen megtaláltam. Egy nagy réztábla volt az ajtóra kiszögezve, kétnyelvű felírással:

Az Ukrán Köztársaság Kormányára

Wieni Képviselet

Hivatalos órák: este 8—9

Csöngetésemre a sárgakabátos, aki előttem szolgált a kávémérésben — előadóm és kollegám — nyitott ajtót. Mindketten megvoltunk leve. Pár pillanatig szótlánul állottunk az előszobául szolgáló konyhában.

— Engem keres? — szólalt meg végre a sárgakabátos, aki most felöltő nélkül, virágos ukrán ingbe volt öltözve.

— Nem. Nem is tudtam, hogy maga ukrán.

— Igen, ukránna letttem. A kegyelmes úr magántitkára vagyok. Nos?

— Igen. Szép. A kegyelmes úrral szeretnék beszélni.

— Azonnal megnézem. Várjon egy kicsit.

A kegyelmes úr személyesen jött ki eléem. Udvariasan maga előtt engedett be a dolgozószobájába. A szoba elég jó állapotban lévő bútorokkal volt tele — kissé túlságosan tele. A falakat nagybajuszú urak képei díszítették, alkalmasint az ukrán történelem büszkeségei. Az íróasztalon Wilson fotográfiája állott.

— Talán emlékszik rám, kegyelmes úr...

— Hogyne, hogyne. Csak üljön le. öcsém, foglaljon helyet. Nos, mit küldött a kislány?

— Semmit. Semmit sem küldött. *

— Hm — a kegyelmes úr megütközve nézett az arcomba. — Semmit sem küldött? Hm. Nem értem, nem egészen értem. Hát akkor tulajdonképpen minek köszönhetem a szerencsét, kedves barátocskám?

— Talán négy szem között, kegyelmes uram?

— Elöttem nyugodtan beszélhet — vágott szavamba a sárgakabátos. — Én a legbizalmasabb államügyeket is...

A kegyelmes úr kézlegyintésére a sárgakabátos kiment a konyhába.

— Nos?

— Dunya kisasszony azt szeretné, ha a kegyelmes úr lenne szíves velem megbeszélni a letartóztatásba lévő Steinberger ügyét. Én ugyan is jogász vagyok, kegyelmes uram.

Az öreg kegyelmes rosszalólag csóválta a fejét.

— Hm. Igen. Természetesen. Örömmel — mondotta az arckifejezésével feltűnő ellentétben, igen barátságos hangon. — Örömmel, kedves barátom, igaz örömmel.

Pár pillanatig — talán egy percig — zsebrevágott kezekkel járkált a szobában, azután megállott előttem — szónoki pózban és szóba fogott.

— Az ilyen természetű dologról nehéz, nagyon nehéz beszélni, kedves barátom — mondta, — mert az ügy tulajdonképpen nagyon diszkrét természetű. Az öreg Steinberger ostobaságot csinált, feltűnően nagy ostobaságot, igen és most nekem kell őt kihúzni a bajból. Igen. Ném azért mondom, mintha nem szívesen tenném, ellenkezőleg mindent szívesen megteszek érte, hisz idestova már vagy húsz esztendeje ismerem a szerencsétlent, hanem tudja nagyon nehéz dolog a bíróságot megkönyékezni. Mit mondjak annak a bírónak? Mondjam azt, hogy Steinberger tulajdonképpen ukrán menekült és a fegyvervásárlás tulajdonképpen politikai természetű. Szovjetországgal ellen irányul, tehát nem üldözendő. Ez talán használna, de a szerencsétlen az első kihallgatásakor határozottan kijelentette, hogy sohasem politizált és nem ért a politikához. A legjobb lehetőség így vízbe esett és számomra nem marad más hátra, meg kell mondani a tiszta igazságot: nézd kedves barátom, nézd, bíró úr, Steinberger gazember, elismerem, közönséges gazember, de te derék ember vagy, okos ember vagy és szegény ember, kapsz ennyit és ennyit; ha futni engeded az öreg bitangot. Az ilyen beszéd használ, egész biztosan használ, hanem az ilyen beszédhez pénz kell, kedves barátom, sok, nagyon sok pénz. Szóval a dolog tulajdonképpen tisztára pénzkérdés.

— Mennyi pénz kellene Steinberger kiszabadításához?

— Sok. Határozott összeget, kedves barátom, nem tudok mondani. Mert ez a dolognak tulajdonképpen a legvége, az utolsó fejezete. A kezdet: először ki kell tapogatni a helyzetet, meg kell környékezni a bírót, ez pénzbe kerül. Azután formát kell találni, formát, amelyben az ember a pénzt felajánlja és látja, kedves barátom, ez a forma, ez megint tenger pénzbe kerül. Ezután és csakis ezután kerül a sor, kedves barátom, a tulajdonképpeni megvesztegetésre.

— Értem. És meddig jutott, kegyelmes úr, a munkában?

— A legelejéig, kedves barátom, csak a kezdetig. Mert azzal a pénzzel, amit a kis Dunya a kezemre adott, azzal nem lehet egy bírót megvesztegetni. A kis Dunya nem akarja megérteni, hogy egy bíró komoly úriember, magas bizalmi állásban, fejlett erkölcsi érzékkel, szóval sokkal, da sokkal több pénzre van szükség, mint amennyit a kislány e célra rendelkezésemre adott.

A kis Dunya még azt sem várta meg, hogy a kabátomat levessem.

— Nos? Nos? — sürgetett.

— Sajnos, igazam volt. A maga kegyelmese közönséges kapcabetyár.

Dunya sírni kezdett. Én elküldöttem a vendégeket és bezártam az üzletet.

Vacsora közben egy szavunk sem volt. Aztán — magam sem tudom hogyan történt — a kis Dunya velem töltötte az éjszakát.

Kilenckor egy rendőr állított be hozzánk. Idézést hozott, Dunyát idézték be a kerületi rendőrkapitányságra.

Dunya szemében most ott égett Stáhlí beteg világszemlélete, undor és rémület.

— Elkísér? — kérdezte.

— Nem. Én politikai emigráns vagyok és ez a rendőrségen nagyon rossz ajánlólevél. Különben pedig dolgom van. Az üzletet bezárjuk.

Dunya nem felelt. Vagy egy fél percig szótlánul néztünk farkasszemet. Mikor — két esztendő előtt — magyar fehér tisztek a falhoz állítottak és hat puskacsővel néztem farkasszemet, nem volt annyj tragédia a szememben. Én értettem az összefüggést, harcolok, ütnek és ütök, — Dunya üldözött nyúl — gyöngé, tehetetlen.

Egy félórával később fenn voltam a párttitkárságon.

Az előszobában Gyenessel találkoztam.

— Mi újság?

— Az anyámat Budapesten letartóztatták. Röpíratok mentek a címére — házkutatás volt nála és...

— Hány éves az anyja, Gyenes elvtárs?

— Hatvankettő.

— Nem lesz semmi baja.

— Félholtra verték. És most nincs egy megbízható címünk, ahová iródmalmat küldhetnénk.

Török Elza jött be az előszobába, de nem volt időm beszélni vele — hívták a titkári szobába. Egy festetlen puhafaasztal, négy puhafaszék, a fehérre meszelt falakon térképek — ez a titkárság.

Az Öreget jó kedvében találtam. Melegen megfogta a kezem és cigarettával kínált.

— Tudja miért hívtam? Munkára megy, komoly munkára. Van kedve hozzá?

— Természetesen.

Parasztok között fog dolgozni.

— Nagyon jól van.

— Kettőkor jelentkezik az illegális titkárságon. Ott megkapja a pontos információkat, a papirosokat és ami még kell. A papír szerint kereskedelmi utazó lesz, cséplőgépgyűnök. Este hatkor indul a vonat a csehi határ felé — holnap délben már Brünmben lehet. Ne is menjen vissza a lakására.

— Igen — mondtam egy kissé bizonytalan hangon. — Igen.

Az Öregnek nem tetszett a hangos úly. Odajött mellém és az arcomba nézett.

— Fél? — kérdezte.

— Bolsevik vagyok — feleltem, de magam is éreztem, hogy a büszke válasz az én számból nem jól hangzik.

— Valami fontosat hagy itt? — kérdezte az öreg. — Asszony?

— Asszony? — ismételte meg a kérdést és én késtem a felettel.

Az ajtón át behallatszott Török Elza visító hangja:

— Hát honnét szerzett volna pénzt arra, hogy kávéházat vegyen?
A rendőrség...

Dunyára gondoltam — a kis-púposra, akit talán sose fogok viszontlátni.

— ...az meg az édesanyját juttatja rendőrkre — így Török Elza.

— Asszony?

— Asszony is, meg...

— Nos?

— Asszony is, de nem erre gondolok. Olyan különös volt itt Bécsben az élet. Az elvtársak...

— Ugy? — vágott szavamba az öreg. — Különös az élet? Igaz. Különös. Ha munkában, harcban, veszélyben vagyunk, szeretjük egymást — ez nem különös. Az a különös ugy-e, hogy amikor tétlenségre vagyunk kárhozthatva — egymást mاریuk. Meg kell keresni az összefüggést...

— Én értem, de mégis olyan csúnya...

— Csúnya. Persze a napfelkelte vagy a barackvirág szebb, mint az emigránsélet. Csúnya — hát csúnya. Nem tudunk harc nélkül élni — hát, hogy a harc most szűk frontra szorult, a tartalék gyakorlatozik — egymást, önmagát mاریa. — de ha ismét levegőhöz jutunk Hm. Tudja fiam — két elvtársat, akik itt az emigrációban kölcsönösen kizárási indítványt adtak be egymás ellen, együtt küldtem le Magyarországra. Mert előre is tudtam, ez a legjobb illegális együttes... Igen. Szóval...

Az Öreg kezét nyújtott.

— A mi ügyünk — mondta az Öreg, úgy megfog minket, mint mágnes a vasat — a mi számunkra nincs béke, nincs nyugalom.

Mint mágnes a vasat — valami ilyesmit mondott a kis Stáhli is. Stáhli, Dunya. A kegyelmes, Török Elza. Kényszerű tétlenség, Rothadás.

Aranyliba — aranyliba. Az én kezem nem tudod megfogni. Mindenkit megfoghatsz, de engem, m i n k e t nem. Az acél erősebb a vasnál, a sas nem liba. Az én kezem... Visszahúzom.

Az öreg megrázta a jobbját.

Délután kettőkör jelentkeztem az illegális titkárságon.

Mikor itt mindent érintézttem, a vonat indulásáig még két szabad órámm volt. Elég lesz ahhoz, hogy elbúcsúzzam az Aranylibától — gondoltam. A búcsúházhoz elég volt — tíz perc.

A kávémérés ajtaját zárva találtam. Az udvar felől kellett bemennem. A konyha padlóján — piszkos lepedővel letakarva — egy holttest feküdt, a kis Stáhli holtteste. Mellette — a padlón — Dunya ült, arcát két kezébe temetve. A holttest meglepően hosszú volt, Dunya meglepően kicsi. Dunya mögött — az asztal mellett, melyen az elmosatlan edény hevert, — kegyelmes úr állott. Arca olyan sötétpiros volt, mintha nagyon sokat ivott volna.

— Képzeld — adott felvilágosítást, kérdésre se várva, — képzeld, konyhakéssel vágta el a nyakát. Ki hitte volna, hogy ennyi erő és elszántság van egy gyerekben — és ennyi oktalann félelem? A rendőrségtől félt szegény! Pedig a rendőrség (hála az én közbenjárásomnak) csak azt akarta Dunya kisasszonytól, hogy írja rá bejelentőlapjára a születési évét. Ez az engedékenység persze került valamikébe, de.

hát... Azóta sikerült azt is elintéznem, hogy a rendőrorvos ingyen
jöjjön ki és a temetést is olcsón rendezem meg.

A temetés szóra Dunya felnézett.

Nem sírt.

Arca még sápadtabb volt és még keskenyebb, mint máskor. Sze-
me óriásira nőtt. Ijesztő fénye volt. Tekintete elárulta, szinte hirdette
Dunya jövőjét, Dunya közeli végét.

Este haitkor vonatra ültem.

Ruhám, papírosaim, nevem, életkedvem — minden, minden új volt
rajtam és bennem.

A bécsi életből csak Stáhlj ajándékát vittem magammal, — a kis
Stáhlj rajzolta képet. Az aranylibát.

Bécs, 1922.

CSOPICS BRÁNKÓ:

FARKAS ÜVÖLT A VÁROSSZÉLEN

Siri-csöndű, vaksötét éjjen
farkas üvölt a városszélen,
Halál-hírnök hangja bűg alatt,
hiába kong bent a vészharang.

Homály-lepelbe bújtak az utak,
halálfegyverek tájták torkukat
a városra és vég-ítélni már
ébrek virrasztva vár a partizán.

Halotti csönd a fagyos borzongásban,
rehatra készen érzi a vad szája:
bent valakinek ütött végórája.

Vonagló sebként terül el a város,
benne éhinség, tifusz és halálos
félelem, ártatlanul kiontott vér
és gyilkosok, kiknek lázálma: hóhér.

Népünk árulói, mint a rühös kutyák
lepulva kotródják a városon át.
Odabenn rühös ölebek vakognak,
terkukon érzik fogát farkasoknak.

Bátor hegyi farkas, szabadság-jelkép,
hangjában fájdalom, öröm, nyersesség,
üvölt az éjben és érzi a szája:
bent valakinek ütött végórája.